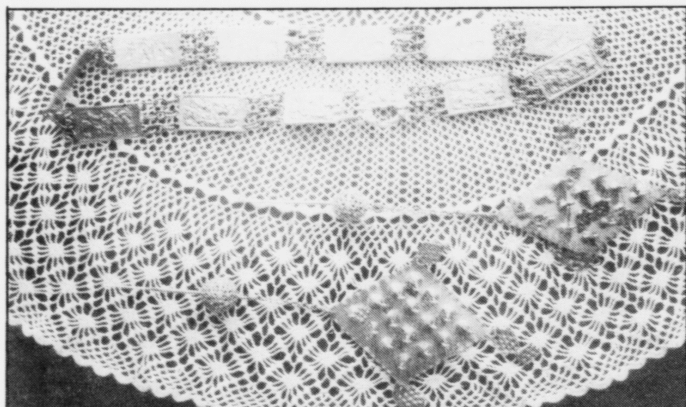
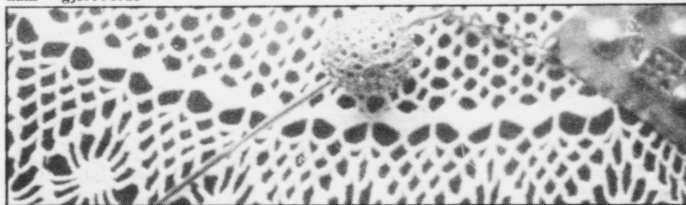

Stakkastásið

Nakrar viðmerkingar til »Úr Dalsgarðs-sögu« í Sosialinum nr. 10 í ár

Stakkastásið, sum Elisabeth og Petur Andreassen, eiga. Á myndini er eitt belti og tvær stakkanálir — gjørt í 1725

Kulan á stakkanálini er finasta handverk

Eg og fleiri við mær munnu við áhuga hava lisið brotini Úr Dalsgarðssögu, sum fróðarmaðurin Viggo Dalsgaard hevur skrivað og vónandi heldur á við at skriva í Sosialinum.

Eg havi eina líta viðmerking ella rætting til tað, sum hann skrivur í Sosialinum nr. 10 — 21. januar 1984. Tá ið Jákup Jóansson á seinnu ferð síni til Danmarkar í 1679 spurdist ikki aftur í aftur, komu tvær kistur við viðførinum aftur til Føroya. Í aðrari var stakkastás, ið hann hevði keypt til konuna. Og sigur Viggo: »Hetta stás man onkur av döttrum Hanusi Kamban hava nú. Tað var arvað til Skúvoyar úr Dalsgarði við eini abbadóttur Jákup Jóansson, sum giftist úti í Stovu í Skúvoy«.

Í bókini Sögur og søgubrot eftir Jóannes Dalsgaard er henda frásøgnin, sum hann hevur eftir Enokki á Skarvanesi (f. 1838):

»Ein maður uttan úr Stovu í Skúvoy friggjaði til dóttur Páls; hetta var ikki væl umtókt av forældrunum at gentuni. So einaferð Páll og konan høvdu verið í Havn, var gentan rýmd av húsinum, tá tey komu aftur. Skúvoyingar høvdu verið eftir henni. Hon hevði tikið

aðra kistuna, ið heim kom eftir deyða Jákups Jóanssonar, ið var abbi at gentuni. Eitt vindeyga høvdu teir tikið úr fyrri at fáa kistuna út. Fýra mans skuldu bera kistuna á Mølina. Tá tey eldru komu aftur úr Havn, var eingin dóttir.

So gingu nokur ár, samband hevði einki verið millum foreldur og dóttur. Skúvoyingar høvdu verið í Havn til ólavssøku og lögdu at landi í Skálavík; tá kom ein smádrongur niðan frá bátinum. Hann møtti einum gomlum manni uppi á Keldu, og maðurin spyr drongin, hvørji foreldur hansara eru. Drongur sigur so, hvørji tey eru, og at tey eru við í bátinum. So sigur hesin gamli maðurin: »Eg eri abbi tín, Páll í Dalsgarði. Tú skal fara oman til bátin og biðja pápa tín og mammuna koma niðan«. Hann so gjørdi, og síðan var sátt og semja teirra millum.

Tað stakkastás, ið var í ogn teirra Hanus Kambans og konu, er eftir søgnini komið til Skúvoyar við hesi Dalsgarðsdóttur«.

Hvussu nógv er nú í hesi søgnini?

Eg fari at lata skjølina tala, og tey siga nakað heilt annað.

Skúvoyingurin, sum friggjaði til dóttur Páls, var Janus úti í Stovu (f. 1713, bóndi 1738-1778, deyður 1796), og gentan var Anna Pálsdóttir (f. um leið 1704, deyð 1786) yngsta dóttir Páll í Dalsgarði.

Og hvat sigur kirkjubókin fyri Skálavík?

Har stendur, at Páll doyði um mikkjalsmessuleitið 1727, og at Anna og Janus vórðu trúlovað 13. august 1738 og gift í Skálvíkskirkju 24. sept. sama ár. Tey vóru trimennningar við tað, at ommurnar báðar, Kristin og Katrin vóru systur, dotur Harra Klæmint. Einasti sonur teirra, Óli, hann, sum eftir frásøgn-

ini hjá Enokki skuldi mæta abba sínum uppi á Keldu, er føddur í 1740, doyptur 7. desember.

Tá hevði abbin, Páll, ligið í grøvini í 13 ár.

Páll í Dalsgarði var giftur við Rakul Sámalsdóttur, sum menn halda hevur verið úr Lamba. Hon doyði í 1705, og árið eftir søkir Páll um at sita við óskift búgv. 5. mai verður so endaliga skiftið eftir Rakul Sámalsdóttur millum Pállog bórni. Hetta skiftið er sera áhugavert, tí tað gevur eina mynd av einum valahúsi í Føroyum um ár 1700. Her skal tó bert verða tikið við tað, sum hevur við stakkastásið at gera. Í skiftinum eru fyra stakkanálir, og har stendur soleiðis:

1 sølvforgylt Nall med 19 Løv og Plade 7 gl.

1 ditto med 15 Løv 7 gl.

1 ditto mindre, forgylt paa begge sider 3 gl. 10 Sk.

1 ditto forgylt paa den ene side 2 gl.

Tað at hesar nálir høvdu 19 og 15 leyv, sigur einki um, hvussu nógv leyv hava verið upprunaliga, tí okkurt kann hava verið dottið úr og misfarist. Tær báðar nálirnar, ið vóru eftir Hanusi Kamban og konu, høvdu 22 leyv hvør.

Hvat nálirnar í skiftinum eftir Rakul Sámalsdóttur hava verið settar í virði, sæst av, hvat neyt og seyður er sett til. Ein góð kúgv var sett til 4 gyllin og ein ærseyður til 10 skinn. Sostatt vóru nálirnar við 19 og 15 leyvum hvør sett móti út við tveimum kúm ella 14 ærseyðum. (Í búnum var eisini eitt belti »af rødt Fløvel med forgylt Sølvbeslag« mett til 32 gyllin ella tað sama sum 8 kyr ella 64 seyðir! Hetta beltið arvaðu tveir av brøðrunum, Jákup og Rasmus).

Í hjúnarlagnum vóru fimm brøður og fimm systur. Stakkanálirnar vóru fyra, so ein systirin mátti verða við sviðið soð, hóast allar sjálvsagt fingur sín systiralut. Og tann, ið var við sviðið soð, var júst henda Anna, ið giftist við Janusi úti í Stovu, hon var jú yngst av systrunum og fekk onga ná. Sostatt er søgnin hjá Enokki um, at hetta umrødda stakkastásið kom til Skúvoyar við hesi Dalsgarðsdóttirini, ikki bein (sum so mangar).

Elsta systirin Kristin (f. 1688 d. 1741) fekk nálinu við 15 leyvum. Hon giftist 1721 við Óla Joensen undir Hagabrekku (d. 1728).

Tey fingur bara eina dóttur, Rakul (f. 1723), sum eg komi aftur til seinni.

Næsta dóttirin Rakul fekk nálinu, sum var gylt á báðum síðum. Hon var ógift og búði hjá beiggjanum Rasmusi. Hon doyði 11. okt. 1776 87 ára gomul.

Triðja dóttirin, Elsuba (f. 1694), fekk nálinu við 19 leyvum. Hon var gift við Rasmusi, bónda á Ryggi í Miðvági, í 1744 er hon einkja og býr á Ryggi.

Fjórða dóttirin, Karin (f. 1702), fekk nálinu gylta á aðrari síðuni. Í 1744 er hon ógift og er at vera hjá beiggjanum Rasmusi.

Fimta dóttirin, Anna, fekk sum nevnt onga.

Viðvíkjandi kistuni, sum fyra mans vóru um at bera á Mølina, er bert at siga, at her kemur fram tann serstaki frásøguháttur, sum er so eyðkendur fyri Enok á Skarvanesi.

Tær stakkanálir, sum »onkur av döttrum Hanus Kamban hevur nú« hava aldri verið í teirri kistu, sum var send upp til Føroya aftan á deyða Jákups Jóanssonar í 1679 av teirri einfaldu orsök, at tær eru gjørdar í 1720. Báðar eru stemplaðar við somu stemplum, DSK og niðri undir 1720. DSK merkir Daniel Schwartzkopf. Hann var silversmiður í Keypmannahavn, fekk sær egnan verkstað um leið 1698, er umtalaður 1699-1727. Deyður 1736. CL merkir Conrad Ludolf (1679-1729), hann var Stadsguardein, t.e. tann embætismaður, ið hevði um hendi at vátta finleikan av edlum metallum í øllum gull- og silvurlutum. Síðan er staðarmerki fyri Keypmannahavn, trý torn, og niðri undir 1722, og so mánaðarmerki juni.

Tvær systur úr Skálavík giftust til Skúvoyar. Tær itu Kristin og Sissal Tróndadóttur. Kristin giftist niðri í Búð, og Sissal giftist 1771 við Óla bónda úti í Stovu. Móðir hesar báðar systurnar var aðurnevnda Rakul Óladóttir, og faðirin Tróndur Lukasen. Henda Rakul var dóttir Óla undir Hagabrekku og Kristina í Dalsgarði. Gamla Olevina niðri í Búð í Skúvoy, ættað av Skarvanesi f. um leið 1860 hevur einaferð sigt fyri konu míni og mær, at henda Sissal hevði við sær »stakkastás, nálir, beltir, mallur, brúðarskeiðir og ein brúðarklæðning og onnur konufólkaklæðir«. Tað vil so til, at skifti er til eftir ommadóttur hesa Sissal, sum eisini æt Sissal. Hon var gift við Hanusi úr Búðini í Skúvoy, sum festi Útistovugarðin við henni við tað, at einasti bróðir hennara, Óli, datt oman á ungum árum. Í hesum skifti, har hvørt níkk og pikk er tikið við av tí, hon átti av klæðum og øðrum, er einki nevnt um nakað stakkastás. Hon doyði ung, bert 37 ára gomul, frá fimm børnum. Skifti er eisini eftir faðir hennara, Janusi, sum doyði árið eftir. Heldur ikki her er nakað stakkastás nevnt. Sonur hesa Sissal og Hanus var Janus úti í Stovu, sum gav soninum Hanusi Kamban og konuni, Mariu, hesar nevndu stakkanálirnar og eitt gylt belti.

Einki er at ivast í, at hetta stakkastásið hevur verið í húsunum úti í Stovu í fleiri ættarlið, hóast tað ikki er nevnt í aðurnevndu skiftum. Tað sigst, at úti í Stovu hava verið fyra stakkanálir. Einari skal ein prestur vera farin við, sigst, hvar so tann fjórða er farin, veitst ikki.

Mær er sagt, at fleiri slíkar stakkanálir (ella stakkastás) hava verið ymsastaðni í Føroyum, ein er á forngripasavninum í Havn, komin úr Gøtu, og eina havi eg sæð niðri á Nationalmuseinum.

Petur Andreassen